

Akademia Sztuk Pięknych im. Jana Matejki w Krakowie
Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki

PRACE MAGISTERSKIE
2012/2013

TOM I

Akademia Sztuk Pięknych
im. Jana Matejki w Krakowie
1818

Wydział Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki
Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki
w Krakowie

PRACE MAGISTERSKIE
MASTER THESIS
2012/2013

TOM I

Komitet Redakcyjny: *prof. Grażyna Korpala*
prof. Edward Kosakowski
prof. Ireneusz Pluska
prof. Jadwiga Wyszyńska
dr hab. Andrzej Guzik
dr hab. Marta Lempart-Genatowska
dr Jarosław Adamowicz
dr Dorota Białek-Kostecka
mgr Barbara Budziaszek

Tłumaczenia: *Agnieszka Nowińska*
Korekta: *Bogdana Kleczkowa*
Propozycja okładki: *Janusz Gawłowski*
Komputerowe opracowanie materiału fotograficznego: *Jacek Szymański*

Printed in Poland
Wydawnictwo Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki
31-157 Kraków, pl. Matejki 13

Zamówienia należy kierować pod adresem:
Wydawnictwo Akademii Sztuk Pięknych im. Jana Matejki
ul. Józefa Piłsudskiego 21/7
31-100 Kraków
tel. (12) 252 75 12; 516 07 97 73
wydawnictwo@asp.krakow.pl

Skład i łamanie: *Jacek Szymański*

Druk i oprawa: GRAFIKON
Jarosławice 324, Wadowice 34-100

ISBN 978-83-64448-06-5

Katedra Konserwacji i Restauracji Malowideł Ściennej
Department of Conservation and Restoration of Mural Paintings

Pracownia Konserwacji i Restauracji Malowideł Ściennej
Conservation and Restoration of Mural Paintings Studio

OLGA BORCZ	13
Konserwacja i opracowanie nowej ekspozycji późnogotyckich malowideł ściennych o tematyce pasyjnej z klasztoru oo. Bernardynów w Przeworsku na przykładzie sceny <i>Upadek pod krzyżem</i> oraz próba ich atrybucji w świetle hipotezy o autorstwie Franciszka z Sieradza Conservation and Preparation of a New Exposition of Passion Murals in the Benedictine Monastery in Przeworsk as Illustrated by the Scene <i>Falling under the Cross</i> and an Attempt to Attribute the Authorship in the Light of the Hypothesis Pointing to Franciszek of Sieradz.	14
MACIEJ FRICZE	17
Malowidło ścienne z przedstawieniem Modlitwy Chrystusa w Ogroju z krużganków klasztoru oo. Dominikanów w Krakowie. Próba rekonstrukcji pierwotnej formy gotyckiego malowidła i jej ekspozycja <i>in situ</i> , z wykorzystaniem współczesnych technologii, w kontekście rozważań nad funkcją i odbiorem malowidła ściennego Mural Depicting <i>Christ Praying in the Garden</i> from the Cloister in the Dominican Monastery in Kraków. An Attempt to Reconstruct the Original Gothic form of the Mural and its <i>in situ</i> Presentation with Application of Modern Technology in the Context of Deliberations on the Function and Reception of the Mural.	18

JULIA WÓJCIK	23
Odślonięcie, konserwacja i restauracja malowidła ściennego – fryzy podstropowego z końca XVI wieku na ścianie południowej sali reprezentacyjnej pałacu w Piotrowicach Nyskich	
Uncovering, Conservation Treatment and Restoration of a Mural – Frieze Beneath the Ceiling, Dated to the End of the 16th Century, on the Southern Wall of the Representative Room in the Manor House in Piotrowice Nyskie.	24
Pracownia Przenoszenia i Rozwarstwiania Malowideł Ściennych Mural Paintings' Transfer and Separation Studio	
KATARZYNA KOWALCZYK	29
Zastosowanie metod przenoszenia i rozdzielania do aranżacji malowideł ściennych na przykładzie dekoracji z zamku w Karpnikach	
Decorations in Karpniki Castle as Example of Transfer and Separation Method Application for Purpose Murals Arrangement.	30
Katedra Konserwacji i Restauracji Malowideł Sztalugowych Department of Conservation and Restoration of Easel Paintings	
Pracownia Konserwacji i Restauracji Malowideł Sztalugowych na Drewnie Panel Paintings' Conservation and Restoration Studio	
MARTYNA MAREK	35
Obraz tablicowy <i>Sacra Conversazione</i> z początku XVI wieku ze zbiorów Muzeum Diecezjalnego w Przemyślu. Próba potwierdzenia przynależności wielokrotnie przemalowanego obrazu – przegląd gotyckich grawerunków oraz polemika nad zasadnością usuwania późniejszych przemalowań	
Panel Painting <i>Sacra Conversazione</i> dated to the Beginning of the 16th Century, from the Collection of the Diocesan Museum in Przemyśl. An Attempt to Attribute the Numerously Overpainted Work – an Overview of Gothic Engravings and a Polemics with the Reasonability of Removal of Subsequent Overpaintings.	36

Pracownia Konserwacji i Restauracji Malowideł Sztalugowych na Drewnie
Pracownia Konserwacji i Restauracji Malowideł na Podłożu Papierowym
Paintings on Paper Support Conservation and Restoration Studio
Panel Paintings' Conservation and Restoration Studio

AGNIESZKA OPALIŃSKA	39
Korelacje między obiektami papierowymi a ich podłożem na przykładzie jednej z tablic kalendarza sztychowego z klasztoru sióstr Benedyktynek w Staniątkach	
Correlation between Paper Artefacts and Their Supports as Exemplified by a Panel of the Etching Calendar from the Benedictine Convent in Staniątki.	40
Pracownia Konserwacji i Restauracji Malowideł Sztalugowych na Płótnie Canvas Paintings' Conservation and Restoration Studio	
MAŁGORZATA PTASIŃSKA	45
Konserwacja obrazu olejnego na płótnie <i>Święty Antoni Padewski z Dzieciątkiem</i> , pochodzącego z kościoła pw. św. Anny w Kijanach. Problematyka ekstrakcji z warstw technologicznych przemalowania wykonanego przy użyciu barwnika indantrenowego	
Conservation of an Oil Painting on Canvas <i>St. Anthony of Padoua and the Baby Jesus</i> from St. Anna's Church in Kijany. The Issue of Extracting from Technical Layers of Overpaint with Indanthrene Dye.	46
Pracownia Przenoszenia i Rozwarstwiania Malowideł Sztalugowych Easel Paintings' Transfer and Separation Studio	
MAGDALENA PUZON	51
Rozwarstwienie dwóch malowideł z przedstawieniem św. Sebastiana na obrazie pochodzącym z kościoła pw. św. Wojciecha w Krośnie, obecnie w zbiorach Muzeum Archidiecezjalnego w Przemyślu	
Separation of Two Pictures Presenting St. Sebastian on the Painting from St. Wojciech's Church in Krosno, Currently in the Collection of Archdiocesan Museum in Przemyśl.	52
MAŁGORZATA ZELEK	57
Zastosowanie metody chemicznej do rozwarstwiania dwóch współczesnych malowideł olejnych na płótnie w oparciu o wcześniejsze badania i próby	
Chemical Method Application to Separate Two Contemporary Oil Paintings on Canvas, Based on Prior Research and Tests.	58

Pracownia Konserwacji i Restauracji Malowideł na Podłożu Papierowym
Paintings on Paper Support Conservation and Restoration Studio

IZABELA MICHALIK	63
Problematyka zmian optycznych w obrazach olejnych malowanych na tekturze, ze szczególnym uwzględnieniem warstwy werniksu, na przykładzie obrazów Olgi Boznańskiej w zbiorach Muzeum UJ. Dokumentacja prac badawczych oraz konserwatorskich i restauratorskich przy obrazie <i>Portret Franciszka Ksawerego Pułowskiego w stroju oficera</i>	
Optical Changes in Oil Paintings on Cardboard, with Particular Emphasis on the Layer of Varnish as Exemplified by the Works by Olga Boznańska from the Collection of the Jagiellonian University Museum. Documentation of Research, Conservation and Restoration Works Concerning the Painting <i>Portrait of Franciszek Ksawery Pułowski Wearing an Officer's Uniform.</i>	64

Katedra Konserwacji i Restauracji Rzeźby
Department of Conservation and Restoration of Sculpture**Pracownia Konserwacji i Restauracji Rzeźby Kamiennej, Ceramik i Stiuku**
Conservation and Restoration of Stone Sculpture, Ceramics and Stucco Studio

EWELINA KRAWCZYK	67
Gipsowe modele anatomiczne w programie nauczania rysunku i malarstwa w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie oraz ich problematyka konserwatorska	
Gypsum Anatomic Models in the Drawing and Painting Teaching Syllabus of the Academy of Fine Arts in Krakow and the Related Conservation Issues.	68
AGNIESZKA OGÓREK	73
Analiza techniki i technologii wykonania oraz konserwacja terakotowych etruskich głów wotywnych z III-I w. p.n.e.	
Analysis of the Technique and Technology of Making and Conserving Terracotta Etruscan Votive Heads Dated to 3rd–1st century BC.	74

Pracownia Konserwacji i Restauracji Rzeźby Drewnianej Polichromowanej
Conservation and Restoration of Wooden Polychrome Sculpture Studio

TOMASZ MORAWIEC	79
Adaptacja elementów wyposażenia kościoła na przykładzie barokowego feretronu z gotyckim przedstawieniem Madonny z Dzieciątkiem z klasztoru ss. Benedyktynek w Staniątkach	
Adaptation of Church's Interior Elements Exemplified by a Baroque Feretory with a Gothic Depiction of the <i>Madonna with Child</i> from the Benedictine Convent in Staniątki.	80
JUSTYNA SMOGORZEWSKA	85
Historia obiektu w kontekście działań konserwatorskich na przykładzie konserwacji rzeźby drewnianej polichromowanej <i>Święta Anna Samotrzeć</i> z kościoła pw. św. Mikołaja w Witanowicach	
History of Artifact in the Context of Conservation Works as Exemplified by the Conservation Treatment of a Wooden Polychrome Sculpture <i>The Virgin, the Child and St. Anne</i> from St. Nicolas Parish church in Witanowice.	86
AGATA SZCZEPANIK	91
Przywrócenie treści przedstawienia na przykładzie konserwacji XV-wiecznej rzeźby drewnianej, polichromowanej <i>Tronująca Madonna z Dzieciątkiem</i> z kościoła pw. św. Jakuba Starszego w Rzykach	
Restoration of the Content of Presentation as Exemplified by the Conservation Treatment of a Wooden Polychrome Sculpture <i>Enthroned Madonna with Child</i> from St. Jacob the Older church in Rzyki.	92

Niniejszą publikacją rozpoczynamy wydawanie nowej serii materiałów prezentujących dorobek naukowy studentów i pedagogów Wydziału Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki krakowskiej Akademii Sztuk Pięknych. Do znanego już od ponad dwudziestu lat cyklicznego wydawnictwa *Studia i Materiały*... dołącza pozycja przybliżająca najnowsze wyniki prac badawczych i konserwatorskich, zrealizowanych w ramach prac magisterskich obronionych w danym roku akademickim. Jest to forma krótkiej prezentacji najistotniejszych elementów każdej z prac, uzupełniona materiałem ilustracyjnym.

Dwujęzyczna, polsko-angielska wersja wydawnictwa *Prace Magisterskie* pozwala na przedstawienie dokonań krakowskiego Wydziału Konserwacji szerzej, kierując je do zagranicznych ośrodków akademickich kształcących konserwatorów – restauratorów zabytków, konserwatorów praktyków oraz osób sprawujących pieczę nad dziełami sztuki.

Scena *Upadek pod krzyżem* przed konserwacją. Fot. O. Borcz

The scene *Falling under the Cross* before restoration works. Photo. O. Borcz

OLGA BORCZ

Konserwacja i opracowanie nowej ekspozycji późnogotyckich malowideł ściennych o tematyce pasyjnej z klasztoru oo. Bernardynów w Przeworsku na przykładzie sceny *Upadek pod krzyżem* oraz próba ich atrybucji w świetle hipotezy o autorstwie Franciszka z Sieradza

Promotor: dr hab. Andrzej Guzik

Malowidła *Upadek pod krzyżem* i *Ukrzyżowanie*, datowane na lata 1500-1510, są prawdopodobnie jedynymi istniejącymi obecnie scenami Drogi Krzyżowej w klasztornej kruzganku. Zachowane fragmentarycznie, zostały odświeżone i poddane konserwacji w latach 1961-1962. Od tego czasu uległy dalszej destrukcji i wymagały interwencji konserwatorskiej, która została wykonana w ramach niniejszej pracy magisterskiej i dotyczyła sceny *Upadek pod krzyżem*. Prace miały na celu usunięcie utrudniających odbiór dzieła zmian kolorystycznych, stabilizację techniczną nawarstwień oraz ich nową ekspozycję. Wykonano rekonstrukcję na większym obszarze malowidła niż podczas poprzedniej konserwacji – w miejscach, gdzie możliwe było ucytelnienie lub pewne odtworzenie form (dolna partia malowidła, bordiura „zamykająca” kompozycję). Największe ubytki nawarstwień – z uwagi na ich znaczną powierzchnię i wymóg uniknięcia zafalszowań kompozycji – uzupełniono kolorem zbliżonym do barwy tła i zastosowano przejścia kolorystyczne w celu zmniejszenia działania optycznego krawędzi uzupełnień. Poniżej sceny *Upadku* ujawniono i odświeżono spod współczesnej zaprawy fragmenty oryginalnych nawarstwień.

Drugą częścią pracy są rozważania na temat atrybucji wyżej wymienionych malowideł w świetle hipotezy o autorstwie o. Franciszka z Sieradza. Przeprowadzone zostały badania porównawcze malowideł przeworskich z przypisywaną zakonnikowi polichromią w klasztorze oo. Bernardynów w Warcie pod względem użytych technik i technologii, a także sposobu malowania. Dostarczyły one wielu informacji o malowidłach, jednak wobec braku danych źródłowych nie mogły zostać podsumowane jednoznacznym stwierdzeniem o wspólnym lub odmiennym autorze.

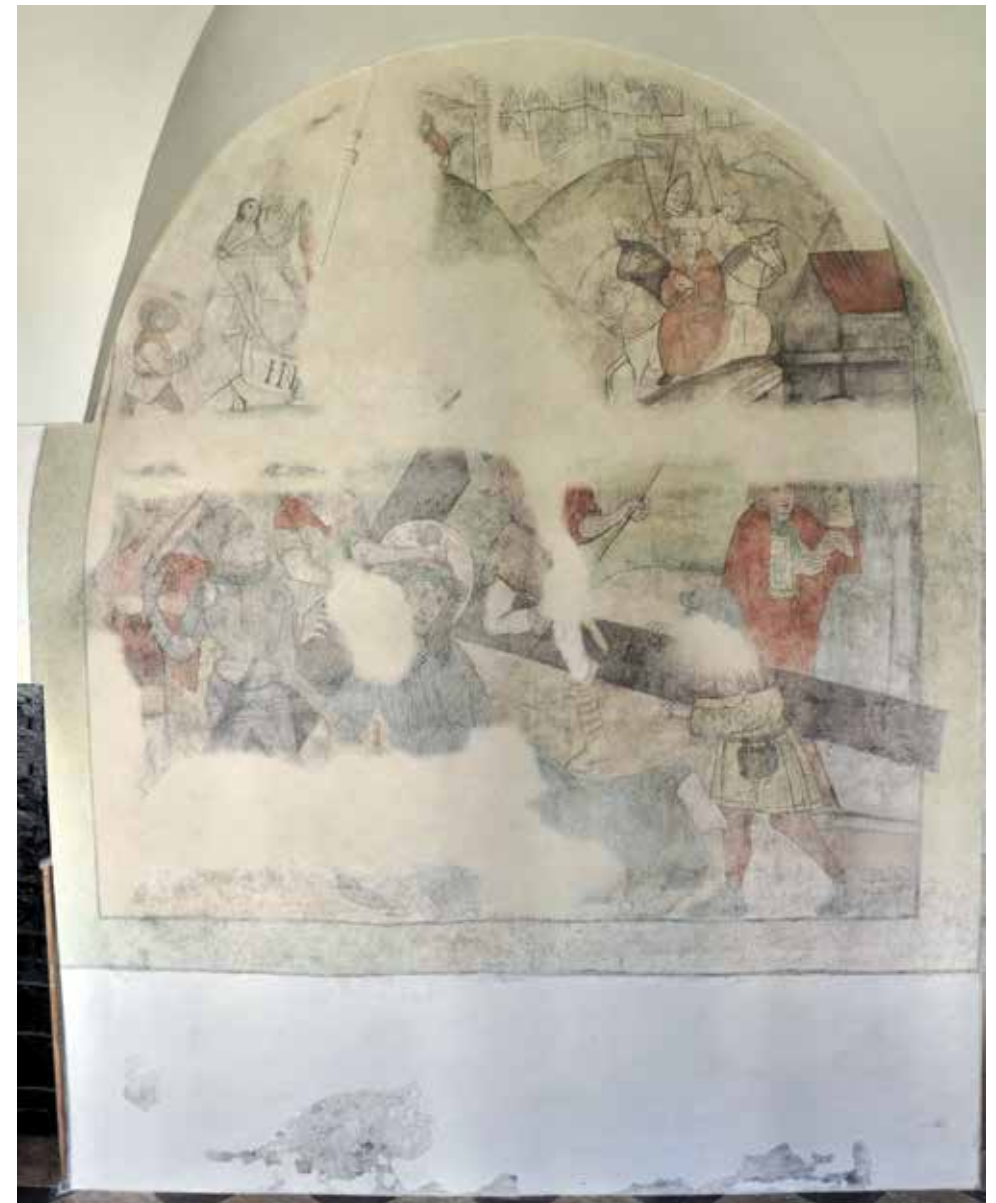
OLGA BORCZ

Conservation and Preparation of a New Exposition of Passion Murals in the Benedictine Monastery in Przeworsk as Illustrated by the Scene *Falling under the Cross* and an Attempt to Attribute the Authorship in the Light of the Hypothesis Pointing to Franciszek of Sieradz.

Thesis supervisor: Andrzej Guzik, Associate Professor PhD

The murals *Falling under the Cross* and *the Crucifixion*, dated to 1500-1510, are probably the only presently existing scenes of the Way of the Cross in the monastery's cloister. Preserved only in fragments, they were uncovered and conserved from 1961 to 1962. Since then, they have further deteriorated and required conservation works that have been performed as part of this MA thesis project for *Falling under the Cross* scene. The works consisted in removing colour modifications hindering the reception of the mural, technical stabilisation of the layers and their new exposure. The reconstruction covered a larger area of the mural than the previous one – the sections where the mural could be made more “readable” or where certain forms could be recreated (lower part of the mural, bordure “enclosing” the composition). The largest losses in the paint layers – due to their extensive size and the necessity to avoid distortion of the composition – were inpainted with a colour resembling the colour of the background, using the blurring effect to visually reduce the distinctiveness of the edges of the reconstructed areas. Below the *Falling under the Cross* scene, revealed under contemporary plaster and uncovered, fragments of the original paint layers were uncovered.

The other part of the thesis is devoted to attribution of the above-mentioned murals in the light of the hypothesis on the authorship of Franciszek of Sieradz. A comparative analyses of the techniques and methods applied as well as of the overall painting style were conducted with respect to the murals from the Przeworsk monastery and of the polychrome in the Benedictine monastery in Warta ascribed to Franciszek of Sieradz. They supplied much information on the murals; however, due to lack of reliable source data, no ultimate conclusion as to the authorship could be drawn.

Scena *Upadek pod krzyżem* po konserwacji. Fot. O. Borcz

The scene *Falling under the Cross* after restoration works. Photo. O. Borcz

Stan aktualny. Fot. L. Modelski

Current condition. Photo. L. Modelski

MACIEJ FRICZE

Malowidło ścienne z przedstawieniem Modlitwy Chrystusa w Ogroju z krążganków klasztoru oo. Dominikanów w Krakowie. Próba rekonstrukcji pierwotnej formy gotyckiego malowidła i jej ekspozycja *in situ*, z wykorzystaniem współczesnych technologii, w kontekście rozważań nad funkcją i odbiorem malowidła ściennego

Promotor: dr Dorota Białek-Kostecka

Przedmiotem pracy magisterskiej było malowidło ścienne przedstawiające scenę Modlitwy Chrystusa w Ogroju datowane na początek XVI wieku. Część kompozycji (pomimo przeprowadzonej w 2013 roku konserwacji) pozostała nieczytelna, a malowidło w takiej postaci, całkowicie zmieniło charakter, tracąc tym samym swą pierwotną funkcję.

Próba analizy sytuacji konserwowanego dzieła w kontekście jego odbioru i funkcji stały się punktem wyjścia dla pracy, której głównym celem stało się zrekonstruowanie przypuszczalnej pierwotnej formy polichromii z przedstawieniem Modlitwy w Ogroju.

Rekonstrukcja, wykonana tradycyjną metodą (akwarela na papierze) w połączeniu z pracą przy użyciu komputerowego programu graficznego, miała być okazjonalnie wyświetlana na oryginale za pomocą projektora multimedialnego. W efekcie prowadzi to do wirtualnego zespolenia zachowanych fragmentów malowidła *in situ* z cyfrową wersją, mającą oddać przypuszczalną formę malowidła sprzed pięciuset lat. Dzięki temu możliwe będzie ucytelnienie zachowanych fragmentów sceny i wydobycie ich walorów estetycznych, a przede wszystkim treści przedstawienia. Decyzję o wykonaniu rekonstrukcji wirtualnej podjęto z szacunku dla wartości zabytkowej dotrwałych do naszych czasów oryginalnych fragmentów malowidła, zakładając nieingerowanie w materię zabytkową. Praca przy rekonstrukcji podparta była dogłębными poszukiwaniami z zakresu historii i teorii sztuki, dziejów samego malowidła, jak i jego otoczenia oraz badaniami dotyczącymi współczesnego odbioru zachowanych fragmentów przez osoby mające kontakt z malowidłem. Zebrane materiały umożliwiły nie tylko odtworzenie przypuszczalnego pierwotnego charakteru sceny. Były również uzasadnieniem wybranego sposobu prezentacji rekonstrukcji oraz celowości przedsięwziętej pracy.

MACIEJ FRICZE

Mural Depicting *Christ Praying in the Garden* from the Cloister in the Dominican Monastery in Kraków. An Attempt to Reconstruct the Original Gothic form of the Mural and its *in situ* Presentation with Application of Modern Technology in the Context of Deliberations on the Function and Reception of the Mural.

Thesis supervisor: Dorota Białek-Kostecka, PhD

The MA thesis focused on a mural representing *Christ Praying in the Garden*, dated to the beginning of the 16th century. Since a part of the composition (despite its conservation completed in 2013) remained indecipherable, the mural's character in its present form was entirely altered, thus losing its original function.

An attempt to analyse the work in the context of its reception and function became a starting point for the work with the objective to reconstruct the assumed original form of the polychrome depicting the *Prayer in the Garden*.

The reconstruction delivered by application of a traditional method (water paint on paper) in combination with graphic computer software was intended to be occasionally projected onto the original via a multimedia projector. This should result in virtual unification of the preserved fragments of the mural *in situ* with the digital version, in order to recreate the probable 500-year-old original form of the mural. This will allow for a clear presentation of the preserved fragments of the scene and their aesthetic values, and most importantly – the content of the picture. A decision on a virtual reconstruction was made out of respect for the historic value of the original fragments of the mural that have survived until the present day, to avoid tampering with the historical material. Restoration works were preceded by thorough research in the history and theory of art, history of the mural itself and of the surroundings, research on contemporary reception of the preserved fragments by persons coming in contact with it. The collected material allowed for recreation of the probable original character of the scene but also justified the selected manner of presentation of the reconstruction and proved that the work had served its purpose.

Przypuszczalna pierwotna forma późnogotyckiej polichromii ze sceną *Modlitwy Chrystusa w Ogrojcu*.
Fot. M. Fricze

Presumed original form of late Gothic polychrome depicting the *Christ Praying in the Garden*.
Photo. M. Fricze

Po lewej, fragment polichromii przedstawiający postać apostoła oraz fragment szaty postaci, po prawej próba wyświetlania za pomocą projektora multimedialnego na oryginalnym fragmencie hipotetycznej formy polichromii. *Fot. M. Fricze*

On the left – a fragment of the polychrome depicting a figure of an Apostle and a fragment of the figure's cloths. On the right – an attempt to display the hypothetical form of the polychrome onto the original fragment, with the use of a multi-media projector. *Photo. M. Fricze*

Próbną prezentacją na oryginalnym fragmencie pierwotnej formy polichromii. *Fot. M. Fricze*

Test projection of the former form of polychrome onto a fragment of the original work. *Photo. M. Fricze*

Ściana południowa z dekoracją malarską z końca XVI wieku, stan przed konserwacją. Fot. J. Wójcik

The southern wall with the painting dated to the end of the 16th century, before restoration works.
Photo. J. Wójcik

JULIA WÓJCIK

Odsłonięcie, konserwacja i restauracja malowidła ściennego – fryzu podstropowego z końca XVI wieku na ścianie południowej sali reprezentacyjnej pałacu w Piotrowicach Nyskich

Promotor: dr hab. Andrzej Guzik

Przedmiotem pracy magisterskiej było odsłonięcie i konserwacja malowidła ściennego, znajdującego się w reprezentacyjnej sali na pierwszym piętrze skrzydła północnego pałacu w miejscowości Piotrowice Nyskie, należącej do gminy Otmuchów. Pałac powstał prawdopodobnie w 2. połowie XVI wieku, uległ jednak przebudowom kolejno w 1660 i w 1829 roku. W trakcie swojej historii pomieszczenie straciło oryginalne rozmiary, wyposażenie, a także funkcję. Na zachowanych ścianach kolejne warstwy chronologiczne powstawały po usunięciu wcześniejszych lub na nich.

Dzięki badaniom stratygraficznym udało się ustalić, że najlepiej zachowana z warstw malarskich, a także najcenniejsza z nich, należy do pierwszej warstwy chronologicznej. Podjęto więc decyzję o jej odsłonięciu i ekspozycji. Malowidło – fryz podstropowy, zachowało się na ścianach południowej i zachodniej. Przed przystąpieniem do prac wykonano dokumentację fotograficzną. Po odkryciu i doczyszczeniu malowanego fryzu obu ścian wykonano iniekcje podtynkowe preparatami Primal AC33 oraz Ledan TB1. Na ścianie południowej uzupełniono ubytki zaprawy i pokryto je pobiałą. Malowidło zabezpieczono Paraloidem B-72 w toluenie. W ramach pracy wykonano również komputerowe projekty aranżacji ściany południowej. Podczas kolejnej komisji zdecydowano, że na podstawie projektów wykona się uzupełnienia warstwy malarskiej. Do punktowania użyto pigmentów oraz spoiwa – Paraloidu B-82 w etanolu.

Szczególne znaczenie miał fakt, że autorce pracy udało się odnaleźć wzór graficzny dla jednej ze scen. Grafikę, zatytułowaną *Ludzkość w oczekiwaniu końca świata*, wykonał artysta niderlandzki Jan I Sadeler w roku 1582. Dzięki temu zmieniono datowanie malowideł na koniec XVI wieku oraz budowę pałacu na 2. połowę XVI wieku.

JULIA WÓJCIK

Uncovering, Conservation Treatment and Restoration of a Mural – Frieze Beneath the Ceiling, Dated to the End of the 16th Century, on the Southern Wall of the Representative Room in the Manor House in Piotrowice Nyskie.

Thesis supervisor: Andrzej Guzik, Associate Professor PhD

The MA thesis involved uncovering and conservation of a mural from the great hall on the first floor in the northern wing of the manor house in Piotrowice Nyskie, Otmuchów municipality.

The manor house must have been erected in the 2nd half of the 16th century, and was subsequently altered in 1660 and 1829. Over time, the hall lost its original size, fittings and function. Subsequent chronological layers on the preserved walls were either applied after removal of the former ones or directly onto them.

The stratigraphic tests showed that the best preserved and the most valuable paint layer belongs to the first chronological layer. A decision was made to uncover and expose it. The mural – frieze beneath the ceiling – has survived on the southern and western wall. Before the works commenced, photographic documentation had been made. After uncovering and cleaning the painted frieze on both walls, Primal AC33 and Ledan TB1 were injected under plaster. Plaster losses in the southern wall were filled and covered with engobe. A protective layer of Paraloid B-72 dissolved in toluene was applied to the mural. The works performed also involved computer designs of the southern wall arrangement. During subsequent conservation commission meeting it was decided that, based on the designs, any paint losses would be filled. Dot painting technique was used, with pigments and a binder – Paraloid B-82 dissolved in ethanol.

Particularly important was the fact that the author of the conservation work managed to find the graphic pattern on which one of the scenes had been based. A print entitled *Humanity Awaiting the End of the World* was made by a Flemish artist, Jan I Sadeler, in 1582. As a result, the dating of the murals was changed to the end of the 16th century and of the erection of the manor house – to 2nd half of the 16th century.

Dekoracja z końca XVI wieku po uzupełnieniu ubytków zaprawy oraz pobiałą. Fot. J. Wójcik

16th century decoration after filling the gaps in the ground and engobe. Photo. J. Wójcik

Malowidło po wykonaniu retuszu. Fot. J. Wójcik

Painting after retouch. Photo. J. Wójcik

Ludzkość w oczekiwaniu końca świata, grafika Jana I Sadelera wykonana w 1582 roku.
http://www.britishmuseum.org/research/collection_online/collection_object_details/collection_image_gallery.aspx?assetId=446905&objectId=3045407&partId=1

Humanity Awaiting the End of the World, a print by Jan I Sadeler, in 1582 – graphic pattern on which one of the scenes was based.

Kompozycja malarska przeznaczona do zabiegu przeniesienia – zidentyfikowano warstwy malarskie należące do trzech faz chronologicznych, stan z marca 2012 roku. *Fot. K. Kowalczyk*

A painting to be transferred – paint layers belonging to three different chronological periods identified, condition as of March 2012. *Photo. K. Kowalczyk*

KATARZYNA KOWALCZYK

Zastosowanie metod przenoszenia i rozdzielania do aranżacji malowideł ściennych na przykładzie dekoracji z zamku w Karpnikach

Promotor: prof. Edward Kosakowski

Głównym celem podjętych działań było dostosowanie metod przenoszenia i rozdzielania do aranżacji malowideł ściennych, znajdujących się w zamku w Karpnikach. Na przeznaczonym do przeniesienia płacie zidentyfikowano warstwy malarskie pochodzące z trzech faz chronologicznych. W związku z koniecznością przeniesienia wytypowanego fragmentu niezbędne było oddzielenie pierwszej warstwy malarskiej od zdjętego płata. Najstarsze malowidło uległo rozdzielaniu; część pozostawała na odłączonym od odwrocia tynku, część zaś w postaci odbicia pozostawała silnie związana z odwróciem młodszego malowidła. Dawało to możliwość opracowania metody oddzielenia odbicia z jednoczesnym przywróceniem do postaci pozytywowej oraz uzupełnienia kompozycji fragmentami rozdzielonej warstwy malarskiej, znajdującymi się na wcześniej odjętym tynku.

Kolejnym zagadnieniem było zakomponowanie przeniesionych malowideł w przestrzeni zamku. Zaproponowana aranżacja jest rodzajem muzealnej ekspozycji odnoszącej się do zachowanych w tym pomieszczeniu malowideł. Z jednej strony dokumentuje nawarstwienia historyczne, a z drugiej, poprzez różnicowanie płaszczyzn transferów względem lica ściany, podkreśla przemieszczenie przeniesionych elementów. W wyniku takiego rozwiązania w przestrzeni zamkowego korytarza na drugim piętrze będą ekspozowane cztery warstwy malarskie, należące do bezpośrednio po sobie następujących faz chronologicznych – dwóch faz renesansowej przebudowy, manierystycznej koncepcji wystroju wnętrz oraz prac podjętych w epoce baroku.

KATARZYNA KOWALCZYK

Decorations in Karpniki Castle as Example of Transfer and Separation Method Application for Purpose Murals Arrangement.

Thesis supervisor: Edward Kosakowski, prof.

The main purpose of the works was to adapt available transfer and separation methods for the purpose of arranging murals in the Karpniki Castle. Paint layers dating back to three different chronological phases were identified in the sheet marked for transferring. To effect the transfer of a selected fragment, it was essential to separate the first paint layer from the removed sheet. The oldest picture disintegrated – it partially remained on the plaster being detached from the support, while the other part, in the form of an impression, remained strongly attached to the support of a younger picture. It gave the opportunity to be develop a method for separating the impression and, at the same time, restore the positive and mend the composition with the use of detached paint layer that had remained on the previously separated plaster.

Another issue was to incorporate the transferred paintings into the castle's interior. The suggested arrangement has a form of a museum exhibition with reference to the paintings that survived in the room. On the one hand, it documents accumulation of layers and, on the other, due to differentiation of transfer layers relative to the face of the wall, it emphasises the very fact of transferring the elements concerned. As a result of the solution, four painting layers will be exposed in the castle corridor on the second floor. The layers are classified to immediately subsequent chronological phases – two stages of Renaissance alterations, a Mannerist concept of interior design and the works undertaken in the period of Baroque.

Odwrocie zdjętego płata – oddzielanie odbicia malowidła należącego do pierwszej warstwy chronologicznej z przywróceniem do postaci pozytywowej. Fot. K. Kowalczyk

Verso of a detached sheet – separation of the impression belonging to the first chronological layer and restoration of the positive. Photo. K. Kowalczyk

Fragmety malowidła, zachowane na oddzielnym od odwrocia tynku, należące do pierwszej warstwy chronologicznej. Widoczne zalicowane partie przeznaczone do wklejenia w oddzielone odbicie.

Fot. K. Kowalczyk

Fragments of painting preserved on mortar, separated from the verso, belonging to the first chronological layer. Visible faced parts prepared to be glued into a separated negative imprint. *Photo. K. Kowalczyk*

Projekt aranżacji przeniesionych i rozdzielonych malowideł w zamku w Karpnikach, skrzydło wschodnie, drugie piętro, korytarz wydzielony z pomieszczenia, w którym pierwotnie znajdowały się malowidła (sala 3/20). *Fot. K. Kowalczyk*

Design of the arrangement of the transferred and separated murals in the Karpniki Castle, Eastern wing, second floor, corridor sectioned off in the room where the murals were originally located (room 3/20). *Photo. K. Kowalczyk*

Lico obrazu przed konserwacją. Fot. J. Kubienna

Face of the painting before restoration. Photo. J. Kubienna

MARTYNA MAREK

Obraz tablicowy *Sacra Conversazione* z początku XVI wieku ze zbiorów Muzeum Diecezjalnego w Przemyślu. Próba potwierdzenia przynależności wielokrotnie przemalowanego obrazu – przegląd gotyckich grawerunków oraz polemika nad zasadnością usuwania późniejszych przemalowań

Promotor: dr Jarosław Adamowicz

Obraz *Sacra Conversazione* o nieznanym powstaniu poza przypuszczeniem, że może pochodzić z kościoła pw. św. Mikołaja w Łęzynie (podkarpackie), trafił do Pracowni Konserwacji Malowideł Sztalugowych na Drewnie wstępnie przeznaczony do zabiegu rozwarstwienia. W trakcie badań (zdjęcia w światłach analitycznych, rtg, sondy, przekroje poprzeczne, badania chemiczne) okazało się, że obraz pierwotnie reprezentujący małopolskie malarstwo tablicowe z początku XVI wieku przemalowano kilkakrotnie. W trakcie prac badawczych podjęto próbę określenia liczby nawarstwień, ich zasięgu, stanu zachowania oraz datowania. Ostateczne określenie czasu powstania kolejnych nawarstwień pokryło się z datami większych inwestycji w wyżej wymienionym kościele, co stanowi argument w atrybucji obrazu. W trakcie badań stwierdzono, że pierwotna warstwa malarska zachowała się w niewielkim stopniu, natomiast przynależące do niej grawerowane tło było w dobrym stanie. Taka dysproporcja w stanie zachowania stała się przyczyną postawienia pytania: czy zastosowany w grawerowanym, złożonym tle ornament może pomóc w datowaniu obiektu?

W pracy podsumowano zebrany materiał porównawczy, z którego wynika, że zarówno technika wykonania, jak i typ ornamentu są charakterystyczne dla poszczególnych szkół i warsztatów. Dlatego też sugerowana w pracy magisterskiej kontynuacja badań w tym zakresie może przyczynić się do tego, by grawerunki stały się użytecznym narzędziem datującym malarstwo tablicowe.

MARTYNA MAREK

Panel Painting *Sacra Conversazione* dated to the Beginning of the 16th Century, from the Collection of the Diocesan Museum in Przemyśl. An Attempt to Attribute the Numerously Overpainted Work – an Overview of Gothic Engravings and a Polemics with the Reasonability of Removal of Subsequent Overpaintings.

Thesis supervisor: Jarosław Adamowicz, PhD

The painting *Sacra Conversazione* of unknown origin, apart from a supposition that it might come from St. Nicolas Church in Łęczyny (Podkarpackie Region), was originally brought to the Easel Painting on Wood Conservation Workshop for the purpose of separation. When analysing the painting (the analytical light, x-ray, probe, cross-sections, chemical analyses), it turned out that the painting originally representing Malopolska Region panel painting school of the beginning of 16th century had been overpainted several times. During the analysis, attempts were made to determine the number of overpaints, their extent, condition, and dates. Ultimately, dates of subsequent overpaints determined in the research coincided with major works performed in the above-mentioned church, which is an argument for attribution of the painting. The research showed that the original paint layer was preserved to a very small degree, while its engraved background was in a good condition. This disproportion in the condition of preservation led to the question whether the ornament applied on an engraved gilded background could be helpful in determining the date of creation of the artifact?

The thesis contains a summary of the comparative material gathered, which suggests that both the technique and the type of ornament are characteristic for specific schools and workshops. Therefore, continuation of the research suggested in the thesis may contribute to the engravings becoming a useful tool for dating panel paintings.

Stan w trakcie konserwacji, po odsłonięciu gotyckiego grawerunku tła oraz pierwotnych infuł biskupich i korony Marii. Fot. J. Kubienna

Condition during restoration works, after uncovering the gothic engravings in the background, and original bishops' mitres and St. Mary's crown. Photo. J. Kubienna

Lico tablicy przed konserwacją. Fot. A. Opalińska

Face of the panel before restoration works. Photo. A. Opalińska

AGNIESZKA OPALIŃSKA

Korelacje między obiektami papierowymi a ich podłożem na przykładzie jednej z tablic kalendarza sztychowego z klasztoru sióstr Benedyktynek w Staniątkach

Promotor: dr J. Adamowicz

Kalendarz sztychowy z klasztoru sióstr Benedyktynek w Staniątkach, datowany na XVIII wiek, składa się z dwunastu tablic drewnianych. Do każdej z nich przyklejono miedzioryty z przedstawieniami świętych, odpowiadające liczbie dni w danym miesiącu. Autorami grafik są artyści z Augsburga. W ramach pracy magisterskiej realizowano konserwację jednej z nich – grudniowej. Oprócz powstrzymania dalszej degradacji obiektu celem konserwacji było przywrócenie czytelności miedziorytów.

Ze względu na niemożność konserwacji na obiekcie podjęto decyzję o odklejeniu grafik. Wrażliwa na urazy mechaniczne i niektóre rozpuszczalniki organiczne warstwa farby drukarskiej w znacznym stopniu ograniczała dobór metod i materiałów. Opracowano sposób ich odklejania z zastosowaniem licowania z użyciem cyklododekanu w sprayu i nośnika – bibuły japońskiej wklejonej w warstwę Bevy O.F. Gel. Warstwy licowania nakładano na uprzednio nawilżoną grafikę, stosując kompres z SympaTexem. Miedzioryty odklejało się skalpelem, a następnie usuwano licowanie i pozwalano cyklododekanowi swobodnie sublimować.

Po etapie odklejania prace prowadzone były dwutorowo, obejmując konserwację papierowego podłoża i drewnianego podobrazia. W ramach konserwacji miedziorytów przeprowadzono zabiegi: kąpieli, odkwaszania, bielenia, uzupełniania ubytków papieru masą papierową oraz kolorystycznego scalenia. Konserwacja podobrazia objęła: demontaż, czyszczenie, impregnację, sklejenie spękań oraz uzupełnianie ubytków drewna i warstwy malarskiej. Konserwacji poddano również ramę i listwy wzmacniające podobrazie od odwrocia. Etapem zamykającym prace było osadzenie grafik na podobraziu z zastosowaniem Bevy O.F. 371 Film.

AGNIESZKA OPALIŃSKA

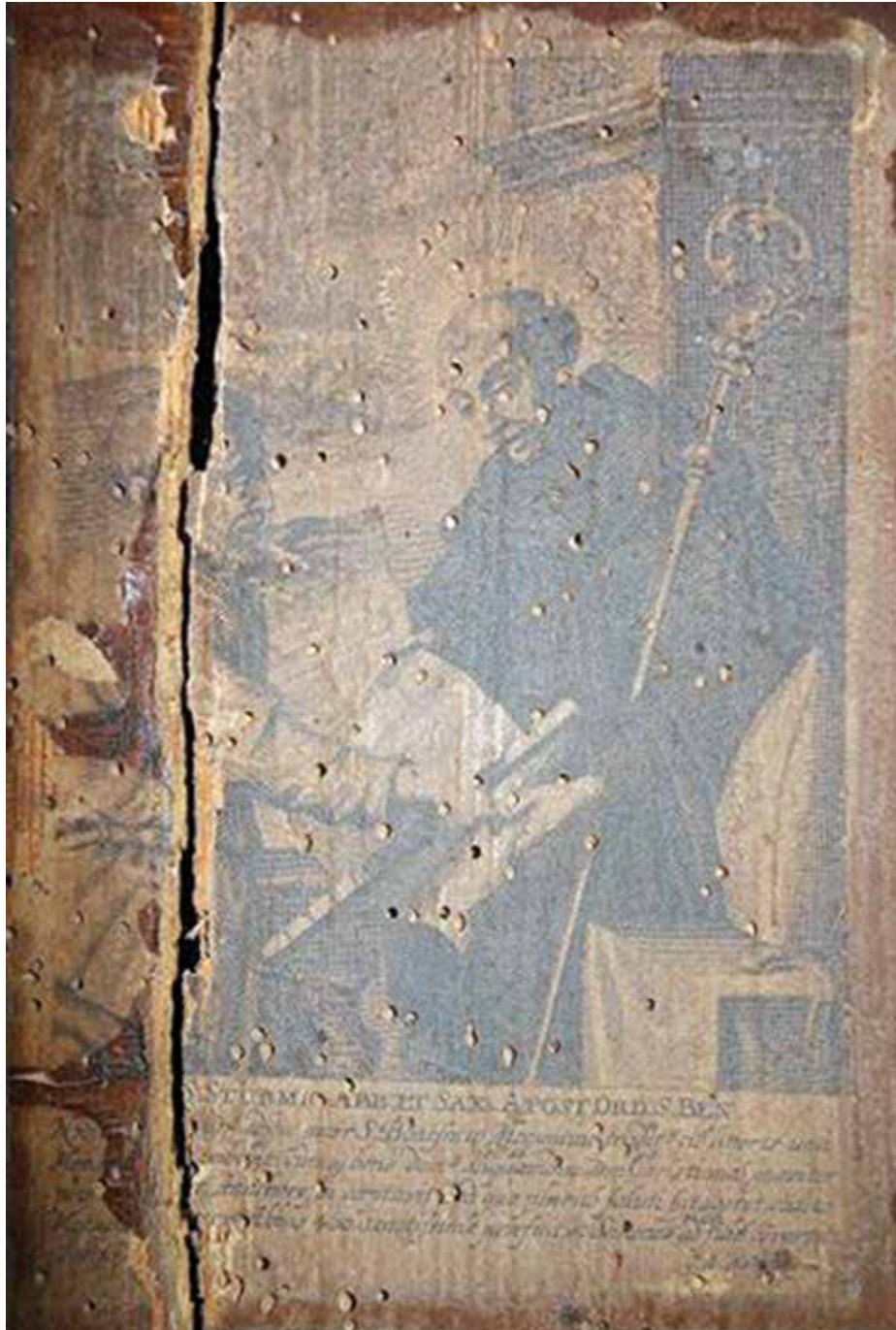
Correlation between Paper Artefacts and Their Supports as Exemplified by a Panel of the Etching Calendar from the Benedictine Convent in Staniątki.

Thesis supervisor: J. Adamowicz, PhD

The etching calendar from the Benedictine Convent in Staniątki, dated to 18th century, consists of 12 wooden panels. Copperplate prints depicting saints are glued to each panel, in the number corresponding to the number of days in a given month. The prints were made by artists from Augsburg. As part of the MA thesis project, conservation treatment of one of the prints – the December one – was performed. Apart from preventing the artefact from further degradation, the purpose of the conservation work was also to restore “readability” of the picture.

Since conservation works at the convent premises were not possible, a decision was made to detach the prints from the panel. As the printing ink is sensitive to mechanical damage and certain solvents, the number of available methods and materials was limited. The method for detaching was developed, by means of facing technique, with the use of cyclododecane spray and a carrier – Japanese tissue paper – glued into the layer of Bevy O.F. Gel. The layers of facing were applied to the print previously moistened with the use of SympaTex compress. The prints were detached by prising with a scalpel blade; then, the facing was removed and cyclododecane was left to sublime freely. Following the detachment, the conservation works were performed in two parallel processes: for the paper base and for the wooden support. The conservation treatment of copperplate prints covered: bathing, deacidification, bleaching, filling in paper losses with the use of paper mass and colour unification. Conservation of the support included: disassembly, cleaning, wood preservation, bonding cracks and filling losses in wood and paint layer. The frame and the planks strengthening the support on the verso side were also subject to treatment. The final stage involved placing the prints onto the support with the use of Bevy O.F. 371 Film.

Lico tablicy po konserwacji. *Fot. J. Kubienna*Face of the panel after restoration works. *Photo. J. Kubienna*

Miedzioryt z przedstawieniem św. Sturmio – 26 grudnia, stan przed konserwacją. Fot. A. Opalińska

Copperplate depicting St. Sturmio – 26th December before restoration. Photo. A. Opalińska

Miedzioryt z przedstawieniem św. Sturmio – 26 grudnia, stan po konserwacji. Fot. A. Opalińska

Copperplate depicting St. Sturmio – 26th December after restoration. Photo. A. Opalińska

MAŁGORZATA PTASIŃSKA

Konserwacja obrazu olejnego na płótnie *Święty Antoni Padewski z Dzieciątkiem*, pochodzącego z kościoła pw. św. Anny w Kijanach. Problematyka ekstrakcji z warstw technologicznych przemalowania wykonanego przy użyciu barwnika indantrenowego

Promotor: dr hab. Marta Lempart-Geratowska

Konserwacja miała charakter ratunkowy ze względu na katastrofalny stan zachowania obrazu. Długotrwały niewłaściwy sposób przechowywania w znaczny sposób przyczynił się do powstania rozległych zniszczeń obejmujących wszystkie warstwy technologiczne. Po usunięciu warstwy zabezpieczającej lico, złożonej z bibuły japońskiej i masy woskowo-żywicznej (w sposób nie dopuszczający do penetracji masy w głąb warstw technologicznych), odsłonięte zostało rozległe przemalowanie tła wykonane barwnikiem syntetycznym – czerwinią indantrenową. Grubą warstwę przemalowania rozmiękczano stosując okłady z 4-procentowej metylocelulozy, następnie usuwano warstwę czerwieni indantrenowej mechanicznie, a jej pozostałości domywano mydłem neutralizowanym terpentyną. W wyniku tych zabiegów odsłonięta została pierwotna warstwa malarska, jednakże w czasie ich przeprowadzania rozpuszczany barwnik zabarwił płócienne podobrazie w miejscach ubytków zaprawy. Płótno odbarwiono chloroformem neutralizowanym terpentyną. Środek ten został dobrany na podstawie wcześniej przeprowadzonych prób. Obraz poddano pełnej konserwacji technicznej i estetycznej; podczas komisji konserwatorskiej podjęto decyzję o przywróceniu obrazowi formatu prostokąta. Wykonano uzupełnienia ubytków płótna i zaprawy oraz dublaż na podobrazie płócienne z zastosowaniem Bevy 371. Uzupełnienia warstwy malarskiej wykonano metodą scalająco-naśladowczą farbami ketonowymi.

W pracy dyplomowej zawarto również obszerne opracowanie poświęcone rzadko spotykanej w malarstwie sztalugowym grupie barwników indantrenowych.

Lico zabezpieczone bibułą japońską i masą woskowo-żywiczną – stan przed konserwacją. Fot. J. Kubiena

Face secured with Japanese tissue paper and wax and resin mass – before conservation works.

Photo. J. Kubiena

MAŁGORZATA PTASIŃSKA

Conservation of an Oil Painting on Canvas *St. Anthony of Padoua and the Baby Jesus* from St. Anna's Church in Kijany. The Issue of Extracting from Technical Layers of Overpaint with Indanthrene Dye.

Thesis supervisor: Marta Lempart-Geratowska, Associate Professor PhD

Conservation works have been performed as a rescue operation because of a catastrophic condition of the painting. Long-lasting inadequate storage conditions significantly contributed to the occurrence of extensive damage in all technological layers. After removal of the layer securing the face, consisting of Japanese tissue paper and wax and resin mass (in a manner preventing penetration of mass into technological layers), an extensive overpaint was found, made with the use of synthetic dye – indanthrene red. The thick overpaint layer was softened by application of 4% methylcellulose compresses; subsequently, the layer of the indanthrene red was removed mechanically and the remains were washed with the use of soap neutralised with turpentine. As a result, the original painting layer was uncovered; however, during the above-mentioned works, dissolved dye coloured the canvas support of the painting in the spots where the primer was missing. The canvas was decolourised, using chloroform neutralised with turpentine. The substance was selected on the basis of prior tests. The painting underwent thorough technical and aesthetic conservation; the conservation commission decided to restore the painting back to its rectangular shape. The losses in canvas and ground layer were filled and the painting was lined onto canvas support with the use of lining adhesive Beva 371 O.F. Filling of the paint layer was performed with the use of integrative and imitative technique, using ketone paints.

The thesis also contains an extensive study on indanthrene dyes rarely used in easel paintings.

Pierwotne malowidło pokryte warstwą czerwieni indantrenowej – stan w trakcie konserwacji.
Fot. J. Kubienna

Original painting covered with a layer of indanthrene red. Photo. J. Kubienna

Obraz po wykonaniu dublażu i uzupełnieniu ubytków zaprawy. Fot. M. Ptasińska

The painting after lining and filling the gaps in the ground. Photo. M. Ptasińska

Lico po wykonaniu retuszu. Fot. M. Ptasińska

Face after retouch. Photo. M. Ptasińska

Lico obrazu przed konserwacją. Fot. J. Kubienna

Face of the painting before restoration works. Photo. J. Kubienna

MAGDALENA PUZON

Rozwarstwienie dwóch malowideł z przedstawieniem św. Sebastiana na obrazie pochodzącym z kościoła pw. św. Wojciecha w Krośnie, obecnie w zbiorach Muzeum Archidiecezjalnego w Przemyślu

Promotor: dr hab. Marta Lempart-Geratowska

Celem pracy magisterskiej było rozwarstwienie dwóch malowideł, olejnego i temperowego wraz z osadzeniem oddzielonego płata malowidła na nowym podłożu drewnianym. Zabieg rozwarstwienia wykonany metodą chemiczną przy użyciu komory do naparowywania, zawierającej dimetyloformamid (DMF), poprzedziły liczne próby, m.in. z wykorzystaniem siły skurczu kleju licowania – tzw. metody toruńskiej. Wybrana metoda chemiczna dawała optymalny efekt końcowy. Do licowania zastosowano klej UHU w sprayu oraz dwie warstwy bibułki japońskiej. Malowidło zostało rozwarstwione w kilkudziesięciu etapach, w jednym płacie. Od strony odwrocia płata założono kit wyrównawczy, składający się z mieszaniny farb olejnych i farb Maimeri Restauro (w stosunku 1 : 1,5) i nośnik pośredni z bibułki japońskiej. Po usunięciu licowania płat osadzono na drewnianym podobraziu lipowym, oklejonym płótnem i pokrytym zaprawą klejowo-kredową, stosując Bewę O.F. Gel. Po korekcie kitów wykonanej kitem Beva Gesso-p i założeniu werniksu ketonowego wykonano retusz farbami firmy Gamblin. Przygotowano dwie nowe listwy obramienia, które z zachowanymi zostaną w przyszłości przymocowane do podłoża. Odstonięte malowidło oczyszczono (w połowie) z pozostałości werniksu oraz zaprawy, która pokrywała tło w miejscu występowania grawerowanego ornamentu.

MAGDALENA PUZON

Separation of Two Pictures Presenting St. Sebastian on the Painting from St. Wojciech's Church in Krosno, Currently in the Collection of Archdiocesan Museum in Przemyśl.

Thesis supervisor: Marta Lempart-Geratowska, Associate Professor PhD

The purpose of the MA thesis project was the separation of two works – an oil painting and a tempera painting, and lining of the separated sheet of the painting onto a new wooden support. A chemical separation process carried out with the use of a vapour chamber, containing dimethylformamide (DMF), was preceded by numerous tests, including the method applying the contraction force of the facing glue – the so called “Torun method”. The chemical method chosen provided the optimum final effect. UHU spray glue and two layers of Japanese tissue paper were used for the purpose of facing. The separation of the picture in one sheet consisted of several dozen stages. Putty was applied to the verso of the sheet, consisting of a mixture of oil paints and Maimeri Restauro paints (in 1:15 proportion), and a carrier in the form of Japanese tissue paper was used. Following removal of the facing, the sheet was lined onto a lime-wood support, coated with canvas and covered with glue and chalk ground, using Beva O.F. Gel. After mending the painter's putty using Beva Gesso-p and applying ketone varnish, retouch was performed with the use of Gamblin paints. Two new framing slats were prepared which, along with the preserved ones, will be in fixed to the ground in the future. The uncovered picture was cleaned (in half) to remove the remaining varnish and ground covering the background in the place of an engraved ornament.

Lico obrazu w trakcie zabiegu rozwarstwiania. Fot. M. Puzon

Face of the painting during the process of separation. Photo. M. Puzon

Proces rozwarstwiania. Fot. M. Puzon

The process of separation. Photo. M. Puzon

Płat malowidła osadzony na nowym podłożu po uzupełnieniu ubytków warstwy malarskiej. Fot. J. Kubiena

Sheet of the painting lined onto new ground after filling the gaps in the paint layer. Photo. J. Kubiena

Lico obrazu przed konserwacją. Fot. J. Kubienna

Face of the painting before restoration. Photo. J. Kubienna

MAŁGORZATA ZELEK

Zastosowanie metody chemicznej do rozwarstwienia dwóch współczesnych malowideł olejnych na płótnie w oparciu o wcześniejsze badania i próby

Promotor: dr hab. Marta Lempart-Geratowska

Tematem pracy magisterskiej było opracowanie metody rozwarstwiania dwóch malowideł wykonanych na podobrazii płóciennym. Poszukiwanie bezpiecznej metody postępowania prowadzono na trzech obrazach: *Portrecie Antoniego G.V. Schaffgotscha* (nieznanego malarza), *Matce Boskiej Wspomożycielce* (zbiory Muzeum Diecezjalnego w Opolu) oraz *Kompozycji figuralnej* autorstwa Bogdana Kiszki (zbiory prywatne). W prowadzonych próbach korzystano z metody suchej, tzw. toruńskiej, stosując klej glutynowy w połączeniu z polialkoholem winylu, metylocelulozę, funori, oraz metody chemicznej z zastosowaniem ogrzanych par rozpuszczalnika. W przypadku dwóch pierwszych obrazów wyniki prób były niepomyślne, w przypadku trzeciego obiektu pozytywne przy zastosowaniu metody chemicznej. Kompozycję figuralną udało się oddzielić od wcześniejszej, przedstawiającej *Akt kobiety*, stosując ogrzane pary DMF i licowanie składające się z bibułki japońskiej i kleju UHU w sprayu. Oddzielony płat olejnego malowidła opracowano od strony odwrocia – naniesiono kit wyrównawczy z Bevy Gesso-p i wklejono nośnik pośredni. Płat osadzono na podobrazii płóciennym poliestrowym. Wykonano pełną konserwację estetyczną lica transferu stosując: kit (Beva Gesso-p), retusz (farby ketonowe), werniks pośredni i końcowy (werniks ketonowy). Obraz z odsłoniętym malowidłem zdublowano na folię poliestrową, stosując Beve O.F. 371, wzmacniając brzegi pasami płótna lnianego wklejonymi na ten sam rodzaj tworzywa; wykonano konserwację estetyczną lica (retusz – farby firmy Gamblin).

Zastosowana metoda konserwacji po raz pierwszy została przyjęta jako alternatywne rozwiązanie przy konserwacji malowideł zniszczonych w trakcie pożaru.

MAŁGORZATA ZELEK

Chemical Method Application to Separate Two Contemporary Oil Paintings on Canvas, Based on Prior Research and Tests.

Thesis supervisor: Marta Lempart-Geratowska, Associate Professor PhD

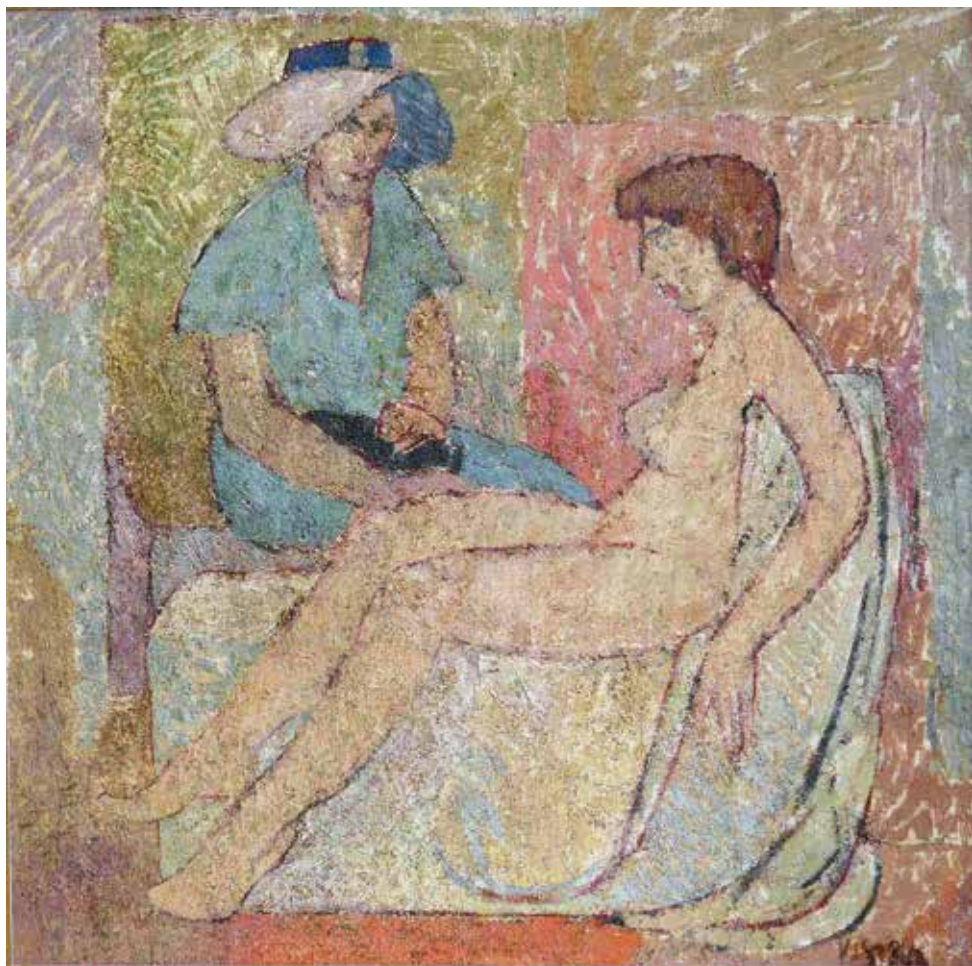
The MA thesis focused on developing a method for separating two pictures on canvas support. The search for a safe method of treatment involved tests performed on three paintings: *Portrait of Anthony G. V Schaffgotsch* (by an unknown artist), *Holy Mother the Helper* (collection of the Diocesan Museum in Opole) and a Figural Composition by Bogdan Kiszka (private collection). The methods tested included a dry method – the so called “Torun metod” involving application of a glutin adhesive in combination with polyvinyl alcohol, methylcellulose, and funori, and a chemical method using hot solvent vapour. In the case of first two paintings, the test results were unsatisfactory; in the case of the third artefact, the chemical method produced positive results. The figural composition was successfully separated from the earlier picture of *Female Nude* with application of DMF vapour and a facing consisting of Japanese tissue paper and UHU spray glue. The separated sheet of oil painting was treated on the verso – Beva Gesso-p putty was used and an intermediate carrier was applied. The sheet was lined onto polyester cloth support. Complete aesthetic renovation of the face of the transfer was performed, using: putty (Beva Gesso-p), retouch (ketone paints), intermediate varnish and final (ketone) varnish. The painting with uncovered picture was relined onto a polyester film and Beva O.F. 371; the edges were strengthened by means of strips of linen cloth placed onto the same type of material; aesthetic conservation of the face was performed (retouch – Gamblin paints).

The conservation method was accepted for the first time as an alternative solution for conservation of paintings damaged in a fire.

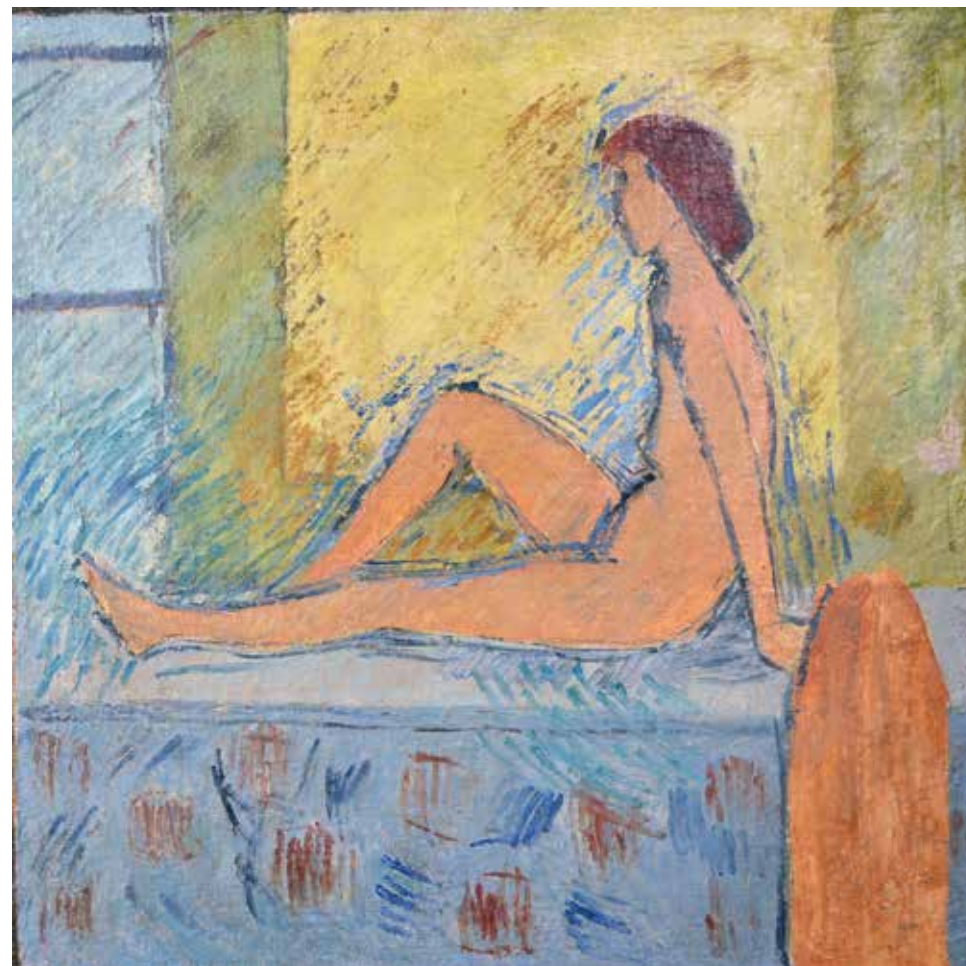
Zabieg rozwarstwiania malowideł. Fot. M. Zelek

Process of separation of paintings. Photo. M. Zelek

Płat malowidła osadzony na nowym podłożu. *Fot. J. Kubienna*

Sheet of the painting lined onto new ground. *Photo. J. Kubienna*

Odsłonięta pierwotna warstwa malarska. *Fot. J. Kubienna*

Original paint layer uncovered. *Photo. J. Kubienna*

Lico obiektu przed konserwacją. Fot. J. Kozina

Face of the object before restoration works. Photo. J. Kozina

IZABELA MICHALIK

Problematyka zmian optycznych w obrazach olejnych malowanych na tekturze, ze szczególnym uwzględnieniem warstwy werniksu, na przykładzie obrazów Olgi Boznańskiej w zbiorach Muzeum UJ. Dokumentacja prac badawczych oraz konserwatorskich i restauratorskich przy obrazie *Portret Franciszka Ksawerego Pusłowskiego w stroju oficera*

Promotor: prof. Jadwiga Wyszynska

W zbiorach Muzeum Uniwersytetu Jagiellońskiego znajdują się cztery obrazy Olgi Boznańskiej wykonane w technice olejnej na tekturze: *Portret Zygmunta Pusłowskiego*, *Portret Franciszka Ksawerego Pusłowskiego w stroju oficera*, *Kwiaty* oraz *Szkic do portretu Zygmunta Pusłowskiego*.

Obrazy te uległy w ciągu około stu lat istnienia znacznym zmianom optycznym. Nastąpiło m.in. ściemnienie tektury, w sposób istotny wpływające na odbiór kompozycji kolorystycznej tych dzieł. Występowanie na niektórych obrazach warstwy werniksu w postaci ciemnej, żółtawej, błyszczącej lub nierównomiernie lśniącej się powłoki, budziło wątpliwości co do autentyczności jego pochodzenia.

W ramach pracy magisterskiej określono i wstępnie oceniono przyczyny zmian barwnych, wynikających z budowy technologicznej malowideł i spowodowanych przez czynniki zewnętrzne. Przebadano wpływ części z nich na tekturowe podłoże. Przetestowano też skuteczność podanych w literaturze metod ekstrakcji werniksu z malowidła olejnego na tekturze oraz sprawdzono czy ich stosowanie jest bezpieczne dla obiektu. Podsumowano i oceniono rezultaty badań.

Korzystając z wniosków płynących z części badawczej pracy, wykonano pełną konserwację *Portretu Franciszka Ksawerego Pusłowskiego w stroju oficera*, której dokumentacja konserwatorska (wraz z częścią inwentaryzacyjno-opisową dotyczącą pozostałych trzech obrazów) znajduje się w drugiej części pracy. Najważniejszym etapem konserwacji pod względem estetycznym, ale równie ważnym dla struktury obiektu i jego stanu zachowania, było wyekstrahowanie werniksu damarowego z powierzchni warstwy malarskiej i tektury 95-procentowym alkoholem izopropylowym zagęszczonym do konsystencji żelu Klucelom GF (w stężeniu 3-procentowym) oraz usunięcie grubej warstwy brudu 4-procentowym wodnym roztworem Tylozy MH300, działającej jako środek powierzchniowo czynny.

Opracowano też zalecenia co do warunków ekspozycji malowidła oraz wykonano projekt oprawy.

IZABELA MICHALIK

Optical Changes in Oil Paintings on Cardboard, with Particular Emphasis on the Layer of Varnish as Exemplified by the Works by Olga Boznańska from the Collection of the Jagiellonian University Museum. Documentation of Research, Conservation and Restoration Works Concerning the Painting *Portrait of Franciszek Ksawery Pułowski Wearing an Officer's Uniform*.

Thesis supervisor: Jadwiga Wszyńska, prof.

The collection of the Jagiellonian University Museum has four oil paintings on cardboard by Olga Boznańska: *Portrait of Zygmunt Pułowski*, *Portrait of Franciszek Ksawery Pułowski Wearing an Officer's uniform*, *The Flowers* and *A Sketch for the Portrait of Zygmunt Pułowski*.

These over 100-year-old portraits have undergone extensive optical changes over time. The changes include darkening of the cardboard, which considerably affects the perception of colour composition of the works. The layer of varnish in the form of dark yellowish gleaming or unevenly shining coating on some of the paintings raised some doubts as to its authenticity.

As part of the MA thesis project, the changes in colours resulting from the technological structure of the paintings and external factors were identified and initially assessed. The influence of some of them on the cardboard ground was analysed. Also tested was the effectiveness of methods for extraction of varnish from oil paintings on cardboard, described in the literature, as well as their safety for the works. The results of the tests and analyses were summarised and evaluated.

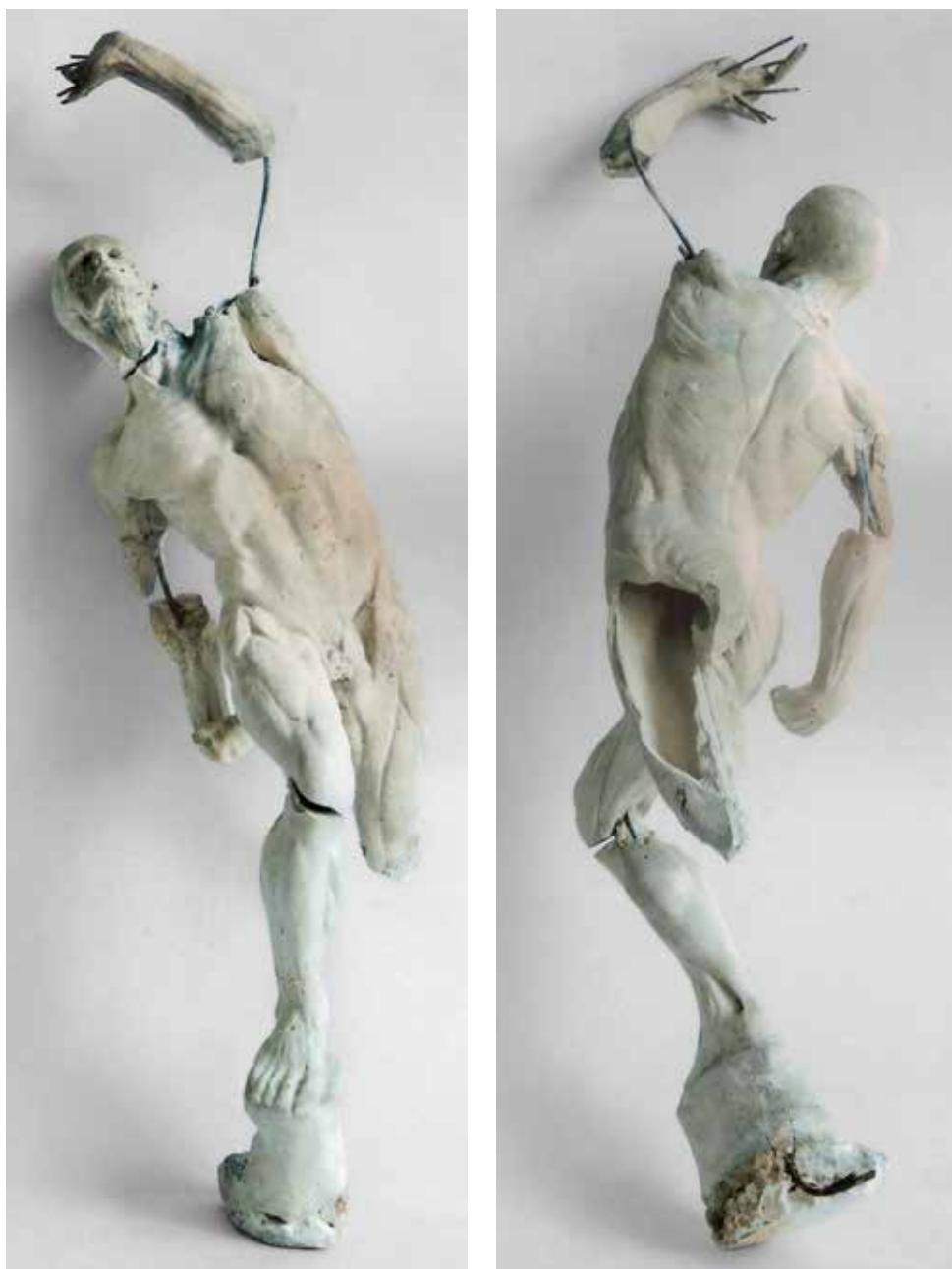
Based on the conclusions drawn from the research, the *Portrait of Franciszek Ksawery Pułowski Wearing an Officer's Uniform* underwent complete conservation treatment, the documentation of which (along with survey and descriptive part concerning the remaining three paintings) is included in the second part of the thesis. The most important stage of the conservation treatment in terms of aesthetics but also as regards its structure and the condition of preservation was the extraction of dammar varnish from the paint layer surface and the cardboard with the use of 95% isopropyl alcohol thickened with Klucel GF to obtain a gel consistency (concentration of 3%) and the removal of a thick layer of dirt with the use of 4% water solution of Tyloza MH300, as a surface-active agent.

Also, recommendations regarding conditions for exhibiting the works were prepared and a frame was designed.

Lico obiektu po konserwacji. Fot. J. Kozina

Face of the object after restoration works. Photo. J. Kozina

Model anatomiczny przed konserwacją. Fot. J. Kubiena

The Gypsum Anatomic Model before restoration works. Photo. J. Kubiena

EWELINA KRAWCZYK

Gipsowe modele anatomiczne w programie nauczania rysunku i malarstwa w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie oraz ich problematyka konserwatorska

Promotor: prof. Ireneusz Płuska

Przedmiotem pracy dyplomowej były gipsowe modele anatomiczne w programie nauczania rysunku i malarstwa w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie oraz ich problematyka konserwatorska na przykładzie gipsowego *écorché*. Jego właścicielka, Iwona Konarzewska z Istebnej, odziedziczyła je po dziadku, absolwencie ASP w Krakowie Ludwiku Konarzewskim. Figura wyobrażająca umięśniony akt męski pozbawiony skóry w układzie ukazującym napięcie mięśni – tzw. *écorché*, ucierpiała wskutek upadku (2004 r.) i pokruszyła się na wiele części. Nie zachowała się podstawa, lewa noga rzeźby, brakowało części ramion oraz palców lewej ręki. Część elementów została sklejona bez dokładnego dopasowania do formy. Odślonięte zbrojenie rzeźby skorodowało, szczególnie u podstawy, miejscami także „wystawało” poza formę rzeźbiarską.

W ramach pracy magisterskiej powierzchnię gipsu zabrudzoną i zatłuszczoną oczyszczono i odtłuszczono, elementy wtórnie sklejone rozmontowano. Wykonano zdjęcia rtg, aby zobaczyć przebieg zbrojenia wewnątrz rzeźby oraz zbadano próbki gipsu (SEM/EDX, próby chemiczne, analiza petrograficzna). Wystające zbrojenie odrzewiono i zabezpieczono antykorozyjnie warstwami taniny i Paraloidu B-72. Elementy luźne sklejono, pęknięcia podklejono. Wykonano również rekonstrukcję (na podstawie analogii, atlasu anatomicznego i konsultacji z anatomem) oraz zbrojenie brakującej nogi i podstawy. Uzupełnienia scalono kolorystycznie. Całość zahydrofobizowano.

Niewielka rzeźba łączy problematykę z zakresu konserwacji technicznej i estetycznej, anatomii plastycznej oraz atrybucji modelu (Eugène Caudron). Praca stała się pretekstem do refleksji dotyczącej wykorzystania gipsowych odlewów modeli anatomicznych w kształceniu akademickim.

EWELINA KRAWCZYK

Gypsum Anatomic Models in the Drawing and Painting Teaching Syllabus of the Academy of Fine Arts in Krakow and the Related Conservation Issues.

Thesis supervisor: Ireneusz Płuska, prof.

The MA thesis was devoted to gypsum anatomic models in the drawing and painting teaching syllabus of the Academy of Fine Arts in Krakow and the related conservation issues as illustrated by a gypsum *écorché*. The owner of the *écorché*, Iwona Konarzewska from Istebna, inherited the artifacts from her grandfather, a graduate of the Academy of Fine Arts in Krakow, Ludwik Konarzewski. The figure depicting a muscular skinless male nude in a position demonstrating muscle tension – the so called *écorché* – was damaged (broken to pieces) as a result of a fall (2004). The base of the sculpture and its left leg did not survive; some elements of the arms and left-hand fingers were also missing. Some elements were glued back inaccurately, not matching the form. The uncovered reinforcement structure of the sculpture corroded, particularly at the bottom, and in some cases even protruded from the sculpture form.

As part of the MA thesis project, the dirty and greasy surface of the gypsum was cleaned and degreased, and the glued elements were detached. An x-ray photo was made to see the reinforcement structure inside the sculpture, and the gypsum samples were tested (SEM/EDX, chemical tests, petrographic analysis). The rust was removed from the protruding reinforcement structure which was subsequently coated with several layers of tannin and Paraloid B-72 to prevent further rusting. Loose elements were glued, cracks were mended. Also, the missing leg and the base of the sculpture, along with the inner reinforcement structure, was reconstructed (based on analogy, atlas of anatomy and consultations with anatomy expert). The restored elements were unified with the sculpture in terms of colour. The whole figure was hydrophobised.

This small sculpture combines technical and aesthetic conservation, plastic anatomy and attribution of the model (Eugène Caudron) issues. The thesis has served as the starting point for a broader discussion on the use of gypsum anatomic models in university teaching process.

Model anatomiczny podczas konserwacji. Fot. J. Kubienna

The Gypsum Anatomic Model during the restoration works. Photo. J. Kubienna

Model anatomiczny po konserwacji. *Fot. J. Kubienna*

The Gypsum Anatomic Model after restoration works. *Photo. J. Kubienna*

Model anatomiczny po konserwacji. *Fot. J. Kubienna*

The Gypsum Anatomic Model after restoration works. *Photo. J. Kubienna*

Portret mężczyzny, II–I w. p.n.e., (nr inw. 10.531), stan przed konserwacją. Fot. J. Kubienna

Male Portrait, 2nd–1st c. BC (?), Inventory No. 10.531, before restoration. Photo. J. Kubienna

AGNIESZKA OGÓREK

Analiza techniki i technologii wykonania oraz konserwacja terakotowych etruskich głów wotywnych z III-I w. p.n.e.

Promotor: prof. Ireneusz Płuska

Przedmiotem badań oraz prac konserwatorskich był zespół pięciu etruskich wotywnych głów ceramicznych datowanych na III-I w. p.n.e., będących własnością Instytutu Archeologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Nieznany jest czas odkrycia zabytków, wiadomo, że trafiły jako zakup do zbiorów Marceliny Czartoryskiej, a następnie w roku 1913 zostały przekazane Gabinetowi Archeologicznemu UJ przez synową Marceliny – Zuzannę.

Zespół składa się z pięciu przedstawień portretowych: dwóch kobiecych i trzech męskich. Wszystkie portrety przedstawione są *en face*, włosy nakryte są himationem, co jest charakterystyczne dla przedstawień osób zmarłych. Głowy wotywne najpewniej złożono w świątyni pod posągami bóstwa, a po jakimś czasie przeniesiono do tzw. *fa-visse*, czyli depozytu przyświątynnego.

Głowy wykonano z gliny z dużą ilością domieszek, w skład których wchodziły m.in. okruchy skał magmowych, co jest sygnałem, że materiał ceramiczny pochodził z terenów wulkanicznych, być może z okolic Wezuwiusza. Obiekty pokryte były powierzchnią warstwą barwną.

Prace konserwatorskie zostały poprzedzone badaniami specjalistycznymi. Zakres badań obejmował obserwacje w światłach analitycznych oraz badania fizykochemiczne, petrograficzno-mineralogiczne i mikrobiologiczne. Celem badań było rozpoznanie zastosowanych technik i materiałów koroplastycznych, umożliwiające podjęcie odpowiednich działań konserwatorskich.

Dobry stan zachowania (nieznaczne ubytki formy i pęknięcia) oraz archeologiczno-historyczna wartość predestynowały obiekty do konserwacji uwzględniającej jak najmniejszy stopień przekształceń estetycznych. Zabytki odczyszczono z zabrudzeń powierzchniowych wodą z niewielką ilością detergentu (około 3 proc.), następnie sklejono pęknięcia grożące dezintegracją formy ceramicznej 15-procentowym roztworem tworzywa akrylowego Paraloid B-72. Uzupełnienie ubytków mineralną masą ceramiczną według autorskiej receptury wykonano w miejscach, gdzie występowało zagrożenie dla spistości czerepu ceramicznego oraz konieczne było uczytelnienie i ujednolicenie właściwości wizualno-estetycznych. Ostatnim etapem było opracowanie faktury uzupełnień oraz ich scalenie kolorystyczne z oryginałem. Zabiegi konserwatorskie miały na celu zabezpieczenie obiektów przed dalszym niszczeniem i przygotowanie ich do ekspozycji muzealnej.

AGNIESZKA OGÓREK

Analysis of the Technique and Technology of Making and Conserving Terracotta Etruscan Votive Heads Dated to 3rd–1st century BC.

Thesis supervisor: Ireneusz Płuska, prof.

The research and conservation treatment was applied to a set of five Etruscan votive ceramic heads dated to 3rd–1st c. B.C., from the collection of the Institute of Archaeology of the Jagiellonian University. It is not known when the artifacts were found. The only fact known is that they had been purchased for the collection of Marcelina Czartoryska and in 1913 donated to the Archaeological Studio of the Jagiellonian University by Marcelina's daughter-in-law – Zuzanna.

The set consists of five portraits: two female and three male portraits. All portraits are *en face*, the hair covered with himation, which is characteristic of presentations of the dead. Votive heads must have been first placed in a temple before or underneath the figure of a deity and, subsequently, moved to the so called *favisse*, a deposit by the temple.

The heads were made of clay with a large number of admixtures, including chips of magmatic rocks, which suggests that the ceramic material comes from volcanic area, perhaps from near Vesuvius. The artefacts are coloured on the surface.

The conservation treatment was preceded by specialist research. Tests covered observation in the analytical light as well as physical and chemical, petrographic and mineralogical, and microbiological analyses. The purpose of the tests was to determine the techniques and coroplastic materials used in order to choose adequate conservation methods.

Good condition (a few losses and cracks) as well as archaeological and historical value necessitated conservation involving the minimum degree of aesthetic distortion. The surfaces was cleaned with water and small portion of detergent (approx. 3%); then the cracks were glued with the use of 15% solution of Paraloid B-72 to prevent disintegration of the ceramic form. Losses in the places where the integrity of the ceramic head was threatened were filled in with mineral ceramic mass of own recipe. Also, visual and aesthetic features needed to be made more distinctive and uniform. The final stage was to finish the texture of the fillings and to unify them in terms of colour with the original. The conservation works performed were aimed at preventing further damage and at preparing the artefact for exhibition in the museum.

Portret mężczyzny, II–I w. p.n.e. (?), (nr inw. 10.531), stan po konserwacji. Fot. J. Kubienna

Male Portrait, 2nd–1st c. BC (?), Inventory No. 10.531, after restoration. Photo. J. Kubienna

Portret mężczyzny, II–I w. p.n.e. (?), (nr inw. 10.539), stan przed konserwacją. *Fot. J. Kubienna*
Male Portrait, 2nd–1st c. BC (?), Inventory No. 10.539, before restoration. *Photo. J. Kubienna*

Portret mężczyzny, II–I w. p.n.e. (?), (nr inw. 10.539), stan po konserwacji. *Fot. J. Kubienna*
Male Portrait, 2nd–1st c. BC (?), Inventory No. 10.539, after restoration. *Photo. J. Kubienna*

Feretron przed konserwacją, widoczne ubytki drewna, zaprawy, polichromii i złocień. Fot. T. Morawiec

Feretory before restoration works. Visible gaps of wood, ground, polychrome and gilding.
Photo. T. Morawiec

TOMASZ MORAWIEC

Adaptacja elementów wyposażenia kościoła na przykładzie barokowego feretronu z gotyckim przedstawieniem Madonny z Dzieciątkiem z klasztoru ss. Benedyktynki w Staniątkach

Promotor: st. wykł. mgr Barbara Budziaszek

Przedmiotem pracy magisterskiej był feretron należący do wyposażenia klasztoru sióstr Benedyktynki w Staniątkach koło Niepołomic. Feretron składał się z elementów pochodzących z różnych okresów historycznych. Najstarszy element, wczesnogotycką płaskorzeźbę *Madonna z Dzieciątkiem*, umieszczono w XIX wieku na strukturze architektonicznej, będącej pierwotnie zwieńczeniem barokowego ołtarza.

Prace konserwatorskie przy feretrone polegały na usunięciu przemalowań i wadliwych uzupełnień, na wzmocnieniu strukturalnym drewna i pozostawionych nawarstwień oraz na scaleniu estetycznym obiektu. Scalenie to uzyskano poprzez uzupełnienie brakujących lub zniszczonych fragmentów struktury architektonicznej oraz uzupełnienie na niej ubytków zaprawy, polichromii i złocień. Natomiast, aby podkreślić gotycką stylistykę płaskorzeźby *Madonna z Dzieciątkiem*, zdecydowano się na odtworzenie, odczytanej ze śladowo zachowanych warstw, polichromii, złocień i srebrzeń.

W ramach realizacji opracowano także zagadnienia historyczne, dotyczące zarówno założenia klasztoru i jego burzliwych dziejów na przestrzeni wieków, jak i samego obiektu. Umożliwiło to przybliżenie historii feretronu, jako że późniejsze jego przekształcenia i reperacje pozostawały w ścisłej relacji z wydarzeniami związanymi z życiem zamieszkujących tam od niespełna 800 lat sióstr zakonnych. Elementy należące do odmiennych stylów przetrwały prawdopodobnie dzięki ponownej adaptacji. Konserwacja przeprowadzona w ramach pracy magisterskiej pozwoliła na powtórne nadanie funkcji, jaką feretron pełnił do momentu, kiedy destrukcja substancji zabytkowej uniemożliwił używanie go w trakcie obrzędów religijnych. Odrestaurowany obiekt da również możliwość kolejnym pokoleniom na poznanie fragmentu historycznej spuścizny.

TOMASZ MORAWIEC

Adaptation of Church's Interior Elements Exemplified by a Baroque Feretory with a Gothic Depiction of the *Madonna with Child* from the Benedictine Convent in Staniątki.

Thesis supervisor: senior lecturer Barbara Budziaszek, MA

The MA thesis is devoted to the feretory from the Benedictine Convent in Staniątki, near Niepołomice. The feretory consisted of elements dating back to different historical periods. The oldest element, an early Gothic low relief of the Madonna with Child, was affixed in the 19th century onto the architectural structure, which originally had served as a finial of the Baroque altar.

The conservation treatment of the feretory consisted in removing overpaintings and defective fillings, structural reinforcement of the wood and retained paint layers and aesthetic unification of the artifact. This unification was achieved through filling in the missing or damaged fragments of the architectural structure and of losses in ground, polychrome and gilding. In order to emphasise the Gothic style of the low relief of the Madonna with Child, a decision on reconstruction was made, on the basis of the traces of the paint layers, polychrome, gilding and silvering that had survived.

In addition, the MA thesis project involved historical research on the foundation of the convent, its turbulent history as well as the history of the object itself. The research findings offered an insight into the history of the feretory, as the subsequent transformations were closely related to the events in the lives of the nuns who have occupied 800-year-old convent. Elements belonging to various styles have survived probably thanks to their repeated adaptation. The conservation works performed as part of the MA thesis project allowed for restoring the original function of the feretory, which for some time could not be used during religious rites due to its condition. The restored object will also give the future generations the opportunity to learn about and see a small element of historical legacy.

Feretron przed konserwacją – fragment płaskorzeźby *Madonna z Dzieciątkiem*. Widoczny zły stan zachowania, ubytki zapraw i polichromii. Fot. T. Morawiec

Feretory before restoration works – a fragment of the bas-relief *Madonna with Child*. Visible bad condition, gaps of grounds and polychrome. Photo. T. Morawiec

Feretron po konserwacji – fragment płaskorzeźby „Madonna z Dzieciątkiem” po uzupełnieniu ubytków drewna i zapraw oraz rekonstrukcji pierwotnej polichromii, złocień i srebrzeń. Fot. T. Morawiec

Feretry after restoration works – a fragment of the bas-relief Madonna with Child after filling the gaps in the wood, grounds and after reconstruction of the original polychrome, gilding and silvering. Photo. T. Morawiec

Feretron po konserwacji, po uzupełnieniu ubytków drewna, zapraw oraz scaleniu kolorystycznym i uzupełnieniu złocień i srebrzeń. Fot. T. Morawiec

Feretry after restoration works, filling the gaps in the wood, grounds and after colour unification and reconstruction of gilding, silvering. Photo. T. Morawiec

Rzeźba zamontowana na drewnianej podstawie – aranżacja wykonana w latach 1958-1960 – stan przed konserwacją. Fot. J. Kubienna

Sculpture mounted on a wooden base – arrangement made in the years 1958-1960 – condition before restoration. Photo. J. Kubienna

JUSTYNA SMOGORZEWSKA

Historia obiektu w kontekście działań konserwatorskich na przykładzie konserwacji rzeźby drewnianej polichromowanej *Święta Anna Samotrzcza* z kościoła pw. św. Mikołaja w Witanowicach

Promotor: st. wykł. mgr Barbara Budziaszek

Gotycka rzeźba *Święta Anna Samotrzcza* z Witanowic była już przedmiotem pracy magisterskiej na krakowskim Wydziale Konserwacji i Restauracji Dzieł Sztuki w latach 1958-1960. W archiwum wydziałowym zachowało się fragmentarycznie opracowanie pisemne i dokumentacja fotograficzna tej realizacji, która posłużyła obecnie do odtworzenia nie tylko budowy technologicznej obiektu, ale również do uzupełnienia jego kilkusetletniej historii. Zebrany materiał opracowano w formie nawiązującej do kalendarium, zawierającego także pytania, wnioski i rozważania, przez co podjęto próbę nie tylko uporządkowania obecnego stanu wiedzy o obiekcie, ale także pokazania, jak zebrane informacje konserwator dzieł sztuki weryfikuje, interpretuje i uzasadnia.

Zakres prac konserwatorskich przy rzeźbach obejmował pełną konserwację techniczną i estetyczną dzieła, z rekonstrukcją aranżacji kolorystycznej na figurze Madonny. Decyzję o uzupełnieniu wszystkich ubytków i wykonaniu rekonstrukcji uzasadniono między innymi tym, że poprzednia konserwacja zachowawcza została źle przyjęta przez parafian. Rzeźba nie wróciła do kultu, przez co była zapomniana, zaniedbana i uległa ponownemu zniszczeniu. W wyniku wykonanych zabiegów konserwatorskich wzmocniona została struktura drewna, a uzyskane efekty estetyczne odzwierciedlają pierwotne rozwiązania gotyckiej stylistyki przedstawienia z jednoczesnym zachowaniem patyny czasu.

JUSTYNA SMOGORZEWSKA

History of Artifact in the Context of Conservation Works as Exemplified by the Conservation Treatment of a Wooden Polychrome Sculpture *The Virgin, the Child and St. Anne* from St. Nicolas Parish church in Witanowice.

Thesis supervisor: senior lecturer Barbara Budziaszek, MA

An MA thesis in the Department of Conservation and Restoration of Works of Art in the years 1958-1960 was already devoted to the gothic sculpture *The Virgin, the Child and St. Anne* from Witanowice. Fragments of the descriptive study and photographic documentation has been preserved in the Department's archives and used not only to recreate the technological structure of the artifact but also to supplement its several-hundred-year history. The material gathered was arranged in a form of a calendar containing also questions, conclusions and deliberations, which allowed not only for introducing some order into the current status of knowledge on the artifact, but also for showing how the information gathered is reviewed, interpreted and substantiated by an art conservator.

The conservation treatment of the sculptures involved complete technical and aesthetic conservation, along with reconstruction of the colour arrangement of the figure of the Madonna. A decision to fill in all losses and perform reconstruction stemmed, *inter alia*, from the fact that the earlier remedial conservation treatment was not received well by the parishioners. The sculpture was not brought back to worship, therefore it became forgotten, neglected and its condition deteriorated again. As a result of the conservation treatment, the wooden structure has been strengthened and the aesthetic effect achieved reflects the original gothic style of the presentation with the concurrent preservation of the patina of age.

Fragment rzeźby *Madonna z Dzieciątkiem* podczas usuwania zabrudzeń. Widoczne zniszczenia warstw zaprawy i polichromii. Fot. J. Kubienna

A fragment of the sculpture *Madonna with Child* during cleaning. Visible damages to the ground layer and polychrome. Photo. J. Kubienna

Fragment rzeźby *Madonna z Dzieciątkiem* po wykonaniu scalenia kolorystycznego oraz rekonstrukcji złocień, srebrzeń i laserunków. Fot. J. Smogorzewska

A fragment of the sculpture *Madonna with Child* during cleaning. Visible damages to the ground layer and polychrome. Photo. J. Smogorzewska

Kompozycja rzeźbiarska *Św. Anna Samotrzeć* po uzupełnieniu ubytków zaprawy, polichromii oraz zrekonstruowaniu złocień, srebrzeń i laserunków; zachowano XX-wieczną podstawę. Fot. J. Smogorzewska

Sculpture composition of *St. Anna Samotrzeć* after filling the gaps in the ground, polychrome and after reconstruction of gilding, silvering, and glazing, 20th century base retained. Photo. J. Smogorzewska

Rzeźba po XX-wiecznej renowacji zniekształcającej jej formę i estetykę – stan przed konserwacją.
Fot. A. Szczepanik

The sculpture after 20th century restoration works distorting its form and aesthetics – before restoration works. Photo. A. Szczepanik

AGATA SZCZEPANIK

Przywrócenie treści przedstawienia na przykładzie konserwacji XV-wiecznej rzeźby drewnianej, polichromowanej *Tronująca Madonna z Dzieciątkiem* z kościoła pw. św. Jakuba Starszego w Rzykach

Promotor: st. wykł. mgr Barbara Budziaszek

Datowana na lata 1400-1410 drewniana, polichromowana rzeźba Madonny z Rzyk jest jednym z nielicznych, zachowanych w Polsce przedstawień Tronującej Madonny z Dzieciątkiem, łączonych ze stylem Pięknych Madonn. Stan zachowania rzeźby przed rozpoczęciem prac był zły. Efekty XX-wiecznej nieprofesjonalnej renowacji zniekształcały wyrafinowaną formę rzeźbiarską i motywowały do poszukiwania śladów wcześniejszych rozwiązań estetycznych. Ponadto kompozycja postaci na tronie, z charakterystycznym wygięciem torsu i przechyleniem głowy, nasuwała pytanie o kompletność jej formy i treści.

Przeprowadzone w ramach pracy badania konserwatorskie potwierdziły wstępne przypuszczenia o śladowym zachowaniu wcześniejszych nawarstwień. Natomiast wykonane analizy porównawcze z zakresu ikonografii i historii sztuki oraz informacje zachowane na obiekcie pozwoliły ustalić, że dopełnieniem formy, a zarazem treści kompozycji jest Dzieciątko Jezus.

Realizowany zakres prac dotyczył kwestii przywrócenia pierwotnej treści przedstawienia oraz powrotu rzeźby do kultu. Wiązał się z poważną i trudną dla konserwatora decyzją o znacznym zakresie rekonstrukcji, nieraz postrzeganej jako zabieg kontrowersyjny, któremu zarzuca się odbieranie autentyczności zabytkom. Mając jednak na uwadze, że dzieło sztuki nie składa się tylko z materii, ale także i idei, jaką ze sobą niesie, zdecydowano się tę ideę przywrócić, zakładając, że dla artysty tworzącego rzeźbę Madonny z Rzyk ważna była nie tylko forma, ale i treść przedstawienia. Prace konserwatorskie przy rzeźbie polegały na technicznym zabezpieczeniu drewna oraz śladów warstw historycznych. Rekonstrukcję brakujących form rzeźbiarskich zrealizowano według projektu, w drewnopodobnej żywicy Axson C.S.258. Polichromię wykonano akwarelami oraz farbami olejnymi i olejno-żywicznymi, natomiast złocenia i srebrzenia metodą klejową na pulment.

AGATA SZCZEPANIK

Restoration of the Content of Presentation as Exemplified by the Conservation Treatment of a Wooden Polychrome Sculpture *Enthroned Madonna with Child* from St. Jacob the Older church in Rzyki.

Thesis supervisor: senior lecturer Barbara Budziaszek, MA

Wooden polychrome sculpture of the Madonna of Rzyki dated 1400-1410, is one of very few depictions of Enthroned Madonna with Child preserved in Poland, associated with the Beautiful Madonnas style. The condition of the sculpture before the commencement of the works was bad. The effects of the 20th century non-professional renovation distorted the sublime form of the sculpture and inspired a search for traces of any previous aesthetic solutions. Furthermore, the composition of the figure on a throne with a characteristic bending of the upper body and tilting of the head provoked a question about completeness of the form and content.

The conservation analysis performed for the purpose of the thesis confirmed the initial assumptions concerning trace preservation of earlier layers. Comparative analyses performed in iconography and history of art as well as the information preserved in the church led to the conclusion that the missing element of the original composition was the baby Jesus.

The scope of works performed covered the issue of restoration of the former content and bringing the sculpture back to worship. It involved a serious decision difficult to be made by a conservator of art on extensive reconstruction. Such decision may be perceived as a controversial process depriving artifacts of their authenticity. However, taking into consideration the fact that a work of art is not only a piece of material, but also an idea that it conveys, it was decided to restore this idea, based on the presumption that for the artist creating the Madonna of Rzyki appreciated both the form and the content of the presentation. The conservation treatment of the sculpture consisted in the technical preservation of wood and of the traces of historical layers. The reconstruction of the missing sculpture elements was based on a design, with the use of Axson C.S.258 woodgrain resin. The polychrome was made with water paints, oil paints and oil and resin paints, while the gilding and silvering – by means of a glue method, with the use of bole.

Odślónięta spod nawarstwień powierzchnia drewna uszkodzona przez drewnojady oraz zachowane fragmenty wcześniejszych zapraw i polichromii. Fot. A. Szczepanik

Wooden surface uncovered under several overpaints, damaged by superworms, and preserved fragments of earlier grounds and polychromes. Photo. A. Szczepanik

Rzeźba po usunięciu XX-wiecznych nawarstwień. Widoczny zły stan zachowania drewna oraz niewielkie fragmenty warstw historycznych. *Fot. A. Szczepanik*

The sculpture after removal of 20th century overpaints. Visible bad condition of the wood and small fragments of historic layers. *Photo. A. Szczepanik*

Stan po wykonaniu prac konserwatorskich i rekonstrukcyjnych nawiązujących do pierwotnej estetyki i treści przedstawienia. *Fot. A. Szczepanik*

The condition after restoration and reconstruction works, alluding to the original aesthetics and contents of the representation. *Photo. A. Szczepanik*

